

SH 11-131

ԹԻԻՐՔԻԱՏԱ ՐՈՒՍ ՏԻՐԼՕՄԱԹԼԱՐԸ

Սէն Բէթթրապօրկոտան, Վիէննա-
նքն կազէթ տէգ Էթրանտէ զազէթտ
սքնա եազքլան պիր մէքթուպ, Սիտ-
հաթ քաշա հազրէթէրինէն, ստտրա-
զամլքք մէէմուրկյետէթի ճէլլիէսինէ
թէրֆի գրլքնտքքտան էվիէլ վէ սոն-
րա, իսթանպուլտա Բուսիանքն տիրլ-
մաթճա հալի հադգքքնտա չու վէճճ ի-
լէ պէտանը էֆքետար իլլէմի տիր:

« Մարմուտ բաշանքն մէկմուրն
 եկեթտէն տիւշմէսի, Բուսիանքն նու-
 փուղ ու թէէսսիրինն տէհչէթլու պիր
 վուրկուն վերմիշ տիր, Բուսիանքն նու-
 փուղ ու թէէսսիրի ոլ տէրեճէեէ վա-
 սըլ օլմուշիտի քի սատրը սապըգ Մահ-
 մուտ վաշաեք, Սէն Բէթըրսպուրկ
 գապինէթսուսուն քեաֆֆէյի արղու-
 լէրինն պիր ալէաթ իթմիշ իտի, Միտ-
 հաթ Բաշա հաղրէթլէրինն, սատրա-
 զամըգ Ժանէտի ճէլ իլէսինն թէրֆիի,
 իշէ պոշգա պիր սուրէթ քէսպ իթ-
 տիրմիշ վէ իսթանպուտաքի Բուսիա
 սէշլիր ժէնէրալ ինեաթիէվին, խա-
 րիճիկն նէգարէթլինն օք սըգ եօլլա-
 տըղը բարօրթօլար, Բուսիանքն, իս-
 քանպօլտա քէսպ իթմիշ օլտուղու նու-
 փուղ ու լէէսսիրինն նէ տէրեճէ զայպ
 իթմիշ օլտուղունու կիւն պէ կիւն զի-
 եաաէ աշիքնօր սուրէթտէ կէսթէր-
 մէքտէ տիրլէր :

Մահմուտ բաշա, մեմուրիկեթին, տէն տիւշմէղտէն, տիւէլի մուազզամա էլլիլէրի իննտէ, էն զիւետէ սահիպ նուֆուզ ու թէէսսիր օլան, ժէնէրալ իննթիթիլ իտի, պու կիւնքի կիւն, սատրէ սապրէ ալ իտլմիշ օլտուզու հայաթ, սէֆիրի միւմալլէյնի ինթարաթը, աւլա թէէսսիր իթմէմէքաթ տիր: Պու սէպէպտէն, Բուս էլլիսի մէսէլէսի, կ'էն պէ կիւն զիւետաէ կիւնճէլ-մէքաթ տիր, հաթթա չունու տաթի սիգ-էլէն գալիլէն պիտիրիբմ.քի բրէնս Կորչագօֆ, պիր արա, ժէնէրալ իննա. թիթլլին եէրինէ սալիր պիր տիւլումաթ նասպ իթմէք իսթիէտի: Բրէնսի միւմալլէյն, թէպտիլի Նիկէթ մի իթտի, եօգսա մէ, Նիկէթինի թէէսսիր մի իթ. տի, պուրասընը, եազընտա անլարըզ:

Տիկէր թարափտան, հիւքիւքիւմէ-
թիմիք տիւմէնին ելլէրինտէ թութան-
լարբն հիտտէթինի թէքմիլ իտէն չէյ
պու կիւնէտէք հիւքիւմէթինիդ նէզ-
տինտէ սալլմանաթք սէնիյէ սէփիրի
պուլունան Օսմանլը տիրլումաթք խա-
լիլ Շէրիֆ բաշա հաղըթթլէրինին խա-
րիճիյէ նաղբըք նասպ օլունմասք տքր
ձէմիլ բաշա հաղըթթլէրինին վէֆաթք
խապէրի, Սէն Բէթըրսպուրկա վարիտ
օլուր օլմադ, սատրապսմ հաղըթթլէրի-
նին վիրէճէյի գարարլար իւղէրինէ թէ-
էսսիլ իշլէթմէք իշին, նասըլ քի տիւէ-
լի ճնէպլիյէ բալիթաթթլարբնտա, էօյ-
լէտէ իսթմանպօլտա ելլիլէրի մարիփէ-
թի իլէ յօդ չալըջլուք իսէ տէ, մէն-
գիլի մադսէտէ վասըլ օլունմաստք
չիւնքի Միտհաթ բաշա հաղըթթլէրի,
պու խուսուստա թէհյայիթ օլունա-
ճազ սուրէթտէ չարուդ իշ կէօրկապ
ձէմիլ բաշա հաղըթթլէրինին վէֆաթք
իլլէտլիյի կիւնիւն ֆէրտասը կիւնիւ,
խարիճիյէ նաղբըքք նասպ ու թալիէին
իլլէմիշ իտի :

Խալիլի մահա հաղթելենի, Բուսի-
նըն ալեթի տէրի տրի, զէ հիւ պիր
վաղ թիտա օլմահաճադ. տըր Պուրապ-
նը. Սէն Բէթըրապուրի դապինէթ օտու
էնի սէլերի մահապի միշարիէյն, Սու-
րիա ոլլահաադլու դլարը զէ Բիւրբիա

իլէ Գարատաղ միանէսինտէ վուգու
պուլան մուհարէպէ հէնկեամբնտա
Սէն Բէթըրպուրկտա սալթանաթը
սէնիյէ սէֆիրի իտի : Պու սէպէպտէն,
միւշարիլէ, յիւն ֆիրմաէթ ու տիրալէ-
թի անյալըմը տըր, Բուսիա հիւքիւ-
մէթի էյի պիլիր քի, Բուսիանըն նու-
ֆուգ ու թէէսսիրինէ, խալիլ բաշա
գատար տիւշմէն օյան եօգ տուր :

Սատրապա՛մ հաղորէթլերի իսթիֆա վերմիշ, վէ եերինէ Լսատ քաշո՛ւ հաղորէթլերի նասպ իտիլմիշ տիր տէյի տիւնքի իւհն Գաւաթատա պիր թէվաթուր չըգմըշ, վէ պէօյլէ պիր թէվաթուր հէր նէ գատար չօգլուգ իթիմատա շաեան տէյիլ իսէ տէ, հասպ էլ իգթիզա, Ֆօնտօլարբմըղ իւզէրինէ թէէսսիր իտիպ, Լսամը ումուլմիզ, սապահըք 58 զշ. 21 վարատա իքէն, սնրատան 58 զշ. 11 վարաեա գատար տիշմիշ վէ աշամըք, 58 զշ. 13 վարատա գաբանմը տըր : Մեզքիւր հա. վատիս օլ տէրեճէ սահիհէլէմտի քի, սատրապա՛մ հաղորէթլերի, մէսնէտի ճէլիլէլերինտէն իսթիֆա իտեճէք եէրտէ, պէրապէրինտէ, ումուրու նաֆիւնա չազըրը վաշա հաղորէթլերի վէ միւհէնտիսէր պուլուտուղու հալտէ, տինս սապահ իսսիկիւտարօ՛ւ կէշիպ, իղմիտ տէմիլ եօլունուն բէնտիկ գատար օլան գըսմընը մուայեհէն իյլմիշ տիր :

(Լ. Թապիլը)

—Մէտարիֆի ու մումլիէ նազըրը լիա-
յա հազընթէրի, պու տէֆա կէմլէյի-
տէ կիտիպ, օրատա պէշ մէքթէպի ի-
տատիլէ գիւշատ իյլէմիշ տիր :

— Դասքը քի մտլիւմ տիւր, կէշէնկէր տէ, Պէյրութ տա, մուսիպէթիւ գափաշալարէ՛լու գուա կէշէրէք, միւսիւմանլար, էսէֆէ շահան պիր գաղա սէպէ պիլլէ թահրիգ օլունտուգլարը հայտէ, խրքիսթիեանլար իւղէրինէ հիւճում իթմիշէր, քիլլիսէրիւ պասմըշլար, վէ պիր թազգմ սույի ամէլ ու հարէքէթէրտէ պուլունուպ, պիլհիւմլէ գօնասօլսարքն պիրտէն միւտախէլէ իթմէլէրինէ սէպէպիլէթ վիրմիշէր իտի : Ճէփալիպ զազէթասը, մէզքիւր գափաշաքն նասըլ օլուպտա վուգու պուլմուշ օլտուղունու շէօյլէճէ նագլ իտէր, պիր խրքիսթիան թիւճճարքն տէօրթնէֆէր խրքամէթ քեարլարը, հէնուզ չաթլամըշ օլան պիր աթը տէնիղէ աթմալարը վըմլընաա էմր ախը իտիպ, մուճիպինէ տէնիղին՝ էիւքսէք քէնաբընտան աշաղը արմարլար : Եսէֆ իտէրէք պէհան իտէրիւզ քի աթ, տէնիղ գըբըսընաա պուլունան պիր Միւսալիւմանըն իւզէրինէ տիւշիւպ, Միւսլիւման անիտէ վէֆաթ իտէր :

Մէջգիրը գաղաւս գորպան կիտէ-
նին խըսքմ ու ագորապալարը, վուգույի
հալի տույտուգլարքնտա տիւշարը իդ
տիրապ օլարագ, սոգագտա պիր գա-
լապալարգ տըր ճէմ օլտու, վէ անիտէ
չարչըտա վէ սոգագլարտա պըչագ վէ
սօվա էլտէ օլարագ խըրիսթիւնալար
խզէրինէ հիւճու՝ օլունտու, Ղաւղա
ու մոււր օլտու, վէ բօլիս միւէսսիր
տուրնթտէ միւտախէլէ իթ մէզտէն, պի-
րիս բուբաս օլտուղու հալտէ, խըրիս
թիւնալարտան 50 քիշի ետրալաւտը,
վտլիի պէլտէ քիւնիլ բաշա հագրէթ-
լէրի, շէհիրտէ տէյիլ իտի, ֆագաթ
գոնտօլսլար, անիտէ պա թէլէկրաֆ
տոգրուսեա միւսարաւթ իլլ տիլեր,

— Վիէնն տառ թիւ թիւն իտարէսի.
 Նին պաշ տրին, թոցու պաւլունան չը.
 վալիյէ տը Սէրքը Ռէնպաշէն Մէճիտի-
 չէ նըշանը դիշանընըն իւլիւնճիւ ըիւթ.
 Բէսի իթա օրունմուշ տար :

— Ի՞նչն էր գտապի՞ծ ինձ միւշիւրի Ալի Սա.

իլ պաշա հազրէթէրի, սալը կունիւ,
իաթանպօլա կէլիը կէլմէզ, Պապը ալի-
յէ կիտէրէք, սոտորազամ հազրէթէրի
թարաֆընտան գապուլ օլունմուշ վէ
օրտտան, Պապը սէրաքէրիկէ կիտէ-
րէք, Սէրասքէր բաշա հազրէթէրինէ
վիդիթա վիրմիշ տիր :

— Լէվբնթ Հէքըլտտա օգուտնու-
դունա նէգարէն , խազինէյի ճէլիլէ ,
կէրէք տախիլի վէ կէրէք խարիճի խ-
թիգարազաթըն րէսէլմալ վէ ֆալիզէ-
րինի թէճտիլէ իթմէք իշին , կէէճէք
մարտ ալընա գատար նէ գատար ագ-
ճէեէ իշթիխաճը վար իսէ , թէտարիք
իլլէմիշ տիր :

Մագամը հէլիլի վէքեալէթբէնահիտէն
 վիլայէթէրէ իրսալ պուլճուլան
 թալիմսթը Անիյէ տիր :

Վիլայաթն ու մուրու իտարէսի իլէ վիլայաթ խարիճինտէ օլուպ, մախսուսէն միւթէսարըֆլըզ վէճճ իլէ իտարի օլունան մահէլէրինսահլալը միւքիյէ վէ մալիյէ վէ հուգուգիյէ վէ զապլիկէ վէ սալիլ անշվալը միւթէֆէրրիասը հագգընտ թէշքիլի վիլայէթաէն պէրու եաբբւան գաւանին վէ նիզամաթն, վէ պունլարա միւթասալիք Շուրալի Տէվլէթ գարարըլա, վէ իրատէի Սէնիլէի Շահանէ իլէ վուգու պուլան թատիլաթն աքրատը քէմաքտան ճարի վէ ճէրի օլմազ իւզրէ պազը իյզահաթը ճէտիկէյէ լիւզումփլօրինմիւշ օլտուղունտան, քէյֆիլէթլէրի պէրվէճճի ալթի պէեան օլունուր :

Պիրինճի մատտէ : Վիլաւաթ ուսու-
լունուն թէհսիսնէ վէ հէյեթի վիլա-
ւէթին թէշքիլինէ տայիւ օլան նիգամ-
նամէնին մէվատտը միւնտէրինէսինտէ
մուսվինիլը վէ հէնէպի մուտիլլիկի վէ
զիրաաթ մէհմուրիյէթի կիպի խըտ-
մէթէր, մուգատտէմա պիւ պիրինի
միւթէագգիպ իլղա խտիւմիշ, վէ միւ-
ֆէթթիշի հիւքքետմ հէրինէ տիվանը
թէմսիզլէր իլին պիրէր րէխ նասպինէ
կէչէնտէ գարար վիրիւմիշ օլտուղու
միսիլու, լիվա մէրքէզլէրինտէ պու-
լունան իտարէ վէ թէմսիզի հուգուգ
մէհլիւէրինին ազասը տէօրտէր, վէ
գազալարըն տապիլի մէհլիւէրի իւչի-
նէֆէրէ թէնէզլիւ իյլէմիշ օլտուղուն-
տան, պուլաարն սուրէթը մէհմուրի-
ւէթիէրի հագգընտա նիգամնամէնին
թայիւն իյլէտիկի ուսուլտէ, հմիլին-
թիխապըն ինդասընա տէվամ օլունա-
նագ տըր :

Վէ պէ հէր սէնէ մէր.քէզի վիւայթ-
տէ, իճթիմայի մուգարէր օլան մէճ-
լիսի ումումի .քէմաքեան թէճէմմիւ ի
տէրէք, նիզամմամէտէ մուաշեհն օլան
միւզաքէրաթէ մէնմուր տուր, ֆա-
գաթ ալ մէճլիաշերտէն հէր սէնէ Տէր
սաւատէթէ իրիշէր ազա կէօնտէրլիմէսի
մուաշիսթէրէն ուսուլ իթթիխազ օլուն-
մուշ իւէ տէ, պու ուսուլուն գալիտէի
միւնթազըրէսի վիճուտէ կէլէմէտիկին-
տէն, պատէղին թէրքի իլէ հալնըզ
մէճլիսի ումումիլին միւզաքէրաթէր հա-
վի մազպամալարնըման հիւքիւմի վէ
շաեռնը թաղ տիւմ օլանշաբը Պապը ա-
լիյէ կէօնտէրիլէճէք տիր :

Իրինճի մատտէ : Ղիւսեթթին հէ-
յէթը ումուլիյէսի մուհասէպաթընճա,
ումուրու մալիյէսի վալի իլէ տէֆթէր-
տարըն, վէ սանճագլարտա միւթասար-
ըրֆի իլէ մուհասէպէհինին, վէ գազա-
լարտա գալմաշգամ իլէ մալ միւտիրէ-
րինին մէսուլիսէթի միւշթէրէքէլէրի
թասթընտա օլուպ, չէօլլէ քիպիր գա-
ղատա իմվալըն [սաղինէ.յի տէվլիթին
ուսուլ ու գալիտէսէնէ թէվֆիդէն, վազ
ու թէվզլէ իթմէք վէ վազթըյա իս-
թիհսալ իլլէմէք, վէ ուսուլու մէրէէ-

իր տախիլին տեղեկեցրեցին իր վարորդին՝
 չալալը մագ, և վե՛ր թափախալով զազաբե
 նիգամաթն թայեհն իյլետիկի սալա-
 հիեթեթե կեօրե գարֆի վե՛ր հա մուհա-
 ֆաղա, և վե՛ր հա մեքքեզի լիփսեհ իրալ-
 իտեհեք, հասըլը, մագ պուղաթ վե՛ր մե՛տ-
 ֆուաթն մուհասեպաթնը հօլուլըլա
 կեօրեմէք խուսուսուսա գայմագամ ի-
 լե՛ր մալ միւտիքի նասըլ մեհուլու միւշ-
 թերիք իսե՛, սանճագ հե՛յթինհե պու
 մեհուլիեթեթե միւթեսարրեքի իլե՛ր մու-
 հասեպեհի, և վե՛ր իլիաեթին հե՛յթի
 ումուլիյեսի մուհասեպաթնե՛ր վալի
 իլե՛ր տեֆիթերտար մեհուլու միւշթերիք
 սուղուղունտան, և վե՛ր տեֆա իթիթի-
 լապ օլունան ուսուլ իթիթեսընե՛ր
 հե՛ր իլիաեթին վարիտաթ վե՛ր մեհա-
 րիֆաթը սահահեհին միւպեյեհն, պուտ-
 ճե՛ր տեֆիթերիքի եաբմագ, և վե՛ր պու
 պիւտե՛ր հիւսնի մուհաֆաղա վե՛ր իտարե
 իլե՛ր անտե՛ր թուեթի մուգարիք օլուն
 մեհարիֆաթը տախի լիւղումու հագը-
 գիսին կեօրե թայեհն, և վե՛ր պուրատան
 վե՛րիլե՛ր հե՛յթե կեօրե սարֆի վե՛ր թու-
 եթ իյլեմէք խուսուսու, իպիթիտա
 վալի իլե՛ր տեֆիթերտարն, և վե՛ր սըրա-
 սըլա միւթեսարրեքի վե՛ր մուհասեպեհի
 վե՛ր գայմագամ վե՛ր մալ միւտիքիլե՛ր
 վարընճաե՛ր գատար, թապագաթը
 միւլե՛ր իլիաեթ պուլունան մե՛րմուր-
 րաբն հիմնեթ վե՛ր զայթեթերիքի պը-
 րագըլաճընտան, իլե՛ր պու գարա-
 րն իճրաթնտան սօմար մեքքեզին է-
 վալի վե՛ր թալիմաթնա վե՛ր գալանին
 ու նիգամաթը մե՛րմուլեհն անքեթե-
 նա թե՛րֆիք հարեթեթ իթեհեհնեհն
 մեհուլիեթեթի թապի իսե՛ր տե՛, պե՛ր
 անվալ իլին թեթեթի իլպ իտեհեք մե-
 հուլիեթեթ մե՛րմուլի իլիաեթ իլին
 կեօրեթերիլե՛ր սալահիեթին տեթե՛ր
 թնա թե՛րֆիք օլունագ իլին, գայ-
 մագամտան թա վալիլե՛ր գատար միւ-
 թաթիք օլուղու մե՛րմուլիեթեթերին
 թապագաթնա կեօրե սյիտ վե՛ր չալի
 օլումագ, եանի գալմագամ վե՛ր հա մալ
 միւտիքիլե՛ր, և վե՛ր տախուտ անլեթնե՛ր ա-
 շաղըրտա պուլունան մե՛րմուլարտան
 պիլիլին գուսուր ու թե՛րմեթի, վե՛ր
 եալստ քեթմ ու սըրգաթ միսիլու
 պիլ ճինաեթի վուգուինտե՛, հիւքմի
 վե՛ր մեհուլիեթի եալնըք ֆայիլին
 միւհասարը իսե՛ր տե՛, պու մեհուլիեթ
 միւթեսարրեքի վե՛ր մուհասեպեհիլե՛ր
 վե՛ր լետե՛ր իթիթիլա, վալի վե՛ր տեֆիթերտա-
 րա գատար իլե՛ր թալիլեքի վե՛ր հագը
 նեգարեթի օլուն մե՛րմուլարտա տախի
 չալի օլարագ, հիլ օլմագ իսե՛, էյոլե՛
 նա էլ պիլ մե՛րմուլուն, քնտու մա-
 եթեթիլինտե՛ր պուլունասը մուհալի
 թաթպիլ օլումագ տըր :

Պի՛նա՛ն է՛ն ա՛լեւ զա՛լիւք՝, պի՛ւրիւք՝
մէ՛է մո՛ւրլարտա՛ն հէր պի՛րի տէրէ՛ճէ տէ՛
րէ՛ճէ մայիէ՛թլէրի՛նտէ պո՛ւլունա՛ն մէ՛է
մո՛ւրլարքն է՛հլ ու մո՛ւգթէտի՛ր օլմա՛լա
րընա՛, վէ իլլէրի՛նտէն պի՛րի՛նի՛ն խեղա՛
փը ուսու՛լ հա՛րէքթի՛թ կէօրիւ՛տիկի
անտէ՛, տէր հալ ի՛նապըն՛ն ի՛նրապընա՛
ի՛թի՛նա վէ միւսա՛րաաթ իլլէ՛մէք իւզը՛
պի՛ր վազլիփէի՛ ճէտի՛տէ իլէ՛ միւքէլլէփ
պո՛ւլունտուգլարընտա՛ն, վէլաթը քղա՛մ
իլէ տէփէ՛րտար պո՛ւլունա՛նլար իտա՛
րէլէրի՛նտէ պո՛ւլունա՛ն ումու՛մ մէ՛է մո՛ւր
լար վէ միւլթէսարըֆլար իլէ մուհա՛
սէպէ՛ճիլէր տալի՛ նահլիյէ՛ միւտա՛րիլի՛ն
է՛ վարընճաւա՛ դատար, մաե՛նթլէ՛ր
րի՛նտէքի գալիւազա՛մ վէ մալ միւտի՛րի
վէ սանտազգ էմինի՛ վէ սալի՛ր խառնէմէ՛
նի՛ն ահվալ ու հալաքաթթը վաղքա՛ս
սընը եհնի՛տէն պի՛ր միղտը՛ր թէտգըդէ՛
իլէ թէֆիթիլ՛ վէ մուայէնէ՛ իտէրէքի՛
թափսիլաթը մէսրուա՛սյէ կէօրէ՛ հալ

«Երբեք չենք կարողանում հասնել մեր նպատակին»

(Վարդապետներն ամուսնանալով կրնան եղբոր քահանայ լինել :)

«Վարդապետ» Օրադիր այս խրատը ոչ միայն քեզ կուտայ, այլ այն ամեն «կուսակրթներուն» որք կարող չեն ի-բրենց ուխտը պահել, «Որ կարող է տանել» տարցի» կըսէ Ս. Գիրքը :

Հետեւեալը ուխտը պահել չկրցող կամ չուզող կուսակրթները պէտք է ամուսնանան և ամուսնացելով լինեն :

«Վարդապետ, քան զքեզ (ուխտա-դրութեամբ լինող) քան յայնչեմ և մէկու-ամիս միտա չունի, քան բնական և անբնական ինքնապատշաճ և որ ինչ կարգին» (Ուխտադրութիւնը բնական և մարդ-կային իրաւունք ու պարտ է եղբոր : Տակաւին ինչեք պիտի լսենք արդեօք, Աստուած իմ :

«Քեզ յանցաւոր ու անբարոյական «դատողը քու ուխտդ է . նետէ՛ վրա-» չէ՛ք այդ անբնական ուխտը և ազատէ տ-տոր տակ ճնշուելէ :»

Որչափ բառ՝ այնչափ հայհոյութիւն հայտատանայց եկեղեցւոյ դէմ, բայց զարմանալու չէ, կրամբամբուլի ազ-դեցութիւնն է, որ այդ շուտին բա-րոյական ու կրօնական սկզբունքներն այսպէս դուրս ծաւալել կը տայ :

Ճիշդ այս բերնով և այս մտքով Լու-տեր ալ կը յորդորէր Մոգունտիոյ երի-տասարդ Ալպէլը՝ արքայականութեան որ ամուսնանայ : Կուսակրթն քահանայութեան կարգին ի նախատին Աստուծոյ «հաստատուած է, կըսէր, ընդդէմ բը-նութեան, և քանի որ ասանկ զարչե-լի կարգ մը չի վերնայ, պէտք չէ յու-սալ որ Աստուծոյ բարկութիւնը մեր վրայէն անցնի : Միտքդ բեր որ Աստ-ուած զքեզ անոր համար մարդ ստեղ-ծած չէ որ աշխարհիս մէջ առանձին «ապրիս, այլ որպէս զի կնոյ ընկերու-թեամբ ապրիս : Չեմ կրնար ես հասկը-նալ թէ ինչպէս մէկն աշխարհիս մէջ «կին չունենալով առանց մեղաց կրնայ «ապրիլ : Ահաքին բան է երբոր մարդ-մահուան ատեն առանց կնոյ գտնուի. «որովհետեւ ինչ պատասխան կրնայ «տալ երբոր Աստուած իրեն հարցնէ «թէ ես զքեզ մարդ չստեղծեցի, կնոյ՞ «հետ մէկտեղ ապրելու չսահմանեցի, «արդ՝ ո՛ր է կինդ :»

Լուտերի այս խօսքերն և Օրադրոյ բռնածներն մի և նոյն իմաստն ունին . մէկը կուսակրթութիւնն անբնական աշ-խիքն բնութեան արարչին կամայք հակառակ բան է, կըսէ, միւսն ալ «ի նախատինս Աստուծոյ հաստատուած գարշելի բան է» կըսէ : Եւ երկուքն ալ Ս. Գիրքէն վերաբերեալ կը բերեն, մէկն Աւետարանին «որ կարողն է տանել տարցի» խօսքը կը յիշէ, միւսն ալ Հին կտակարանին «ոչ է բարւոյք մարդոյդ միայն լինել, արասցուք դուստ օգնական ըստ դմա» խօսքին վրայ կը հիմնէ իր վխտը : Բայց Օրադիր Լուտերէն ա-ւելի առաջ երթալով, չարեաց պատ-ճառ կը գնէ զիկեղեցիին՝ որ այս անբնա-կան ուխտը կ'առնու ամեն կուսակրթն վարդապետներէ, որոց կարգն են Յո-հաննէս աւետարանիչն սկսեալ մինչև այսօր եկած գնացած անթիւ Ս. վար-դապետք, որք երկուստեք հասակի մէջ կուսակրթութիւն ուխտելով իրենց տխտն անորոշ պահած են մինչև յը-մա՛հ :

Եկեղեցւոյ դէմ այս նախատինքն ը-նելէ ետեւ, բաժնետէն Աստուած արանք կամ մանաւանդ Հայ Լուտերը նոր կա-նոն մ'ալ կը սահմանէ եկեղեցւոյ մէջ աշխիքն կուսակրթն վարդապետներն

ամուսնանան և ամուսնացելով լինին : Կրօնի և բարոյականի դէմ այսչափ անհեթեթ դառնացանք հրատարակող գինով մը այսօրուան օրս ազգային ե-րեսիւնին : Սամաթիոյ թաղական խոր-հրդոյ ատենապետ, և Էջմիածնի Վեհ-կաթողիկոսին ալ փաստաբանն է :

Ասկէց կրնայ հասկցուիլ մեր ազգին վիճակը : (Մասիս)

Կ. Պօլիս, 4/16 հոկտ. 1872

. . . Խմբագիր, փող լրագրոյս հրատարակութիւնն ամէն մ'ի վեր ետ մնացած լինելուն՝ պատշաճ համարեցաք հետեւեալ խմբ-բազական յօդուածն առ ձեզ ուղղել : Մանգումէիդ միջոցաւ հրատարակու-լու խնդրանք :

Տնօրէն փողոյ Գ. Մ. Շիշմանեան ինչ զարմանք՝ երբ ի սկզբանէ ան-դըր ժողովրդականութեան նուիրեալ թերթի մի յանուն ժողովրդեան շա-հուն խմբագրուած յօդուածին մէջ՝ մեղադրանք և արհամարհանաց իրա-ւամբ արժանացեալ նշանաւոր անձ մ'ի ինքզինք պաշտպանելու կենէ հասա-րակց կարծեաց առջեւ :

Սակայն հօրկ է ըսել թէ այլ է պաշտպանութիւն անձին, այլ է ար-դարութիւն գործոց :

Առաջինի մէջ Գիմնասիան ճար-տարխոսութիւնք մեծ դեր կրնան կա-տարել ուսմին առջեւ . իսկ երկրորդ պարագային մէջ, զի ճանապարհն ան-ձուկ է, երբ ամեն բանէ վեր, ամենէն խորատես անհատի մ'իրաւագիտու-թեանն բարձր հասարակաց կարծիքը կայ, դատաւոր արդար և անկողմնա-կալ, ճշմարտութիւն հարկ է :

Թեպէտ և հեռի է մեզնէ հաւա-տալ թէ նոյն իսկ ուսմին առջեւ, երբ իրաւանց և ուղղութեան ձայնը կը բարձրանայ, ճարտարխոսութիւնք՝ որ-չօր և իսկ շուայօրէն տողին՝ կրնան պարտիկ անիրաւութիւնն և իրաւաստ թողուլ դատապարտելոյն :

Մեք չենք կարծիր, զի չենք յու-սար և արդարեւ ո՛վ կը յուսար որ Շիշմանեան էֆէնտի անձա՛հ և խրոխ-տապանձ ճոռմաբանութեամբք և նա-խատեսք և հայհոյանք հրապարակ իջներ ինքզինք պաշտպանելու . . . ձա-խորդ փորձ, որով միայն ազտեղած է գրական աշխարհին վերայ այն յատուկ բարձր տեղին, ուր և իւր անունը մեծ շքով փայլեցաւ երբեմն :

Ընդհակառակն մեք կը հաւատա-լինք որ Արեւելեան կաթողիկէ Հայոց երեսփոխանական ժողովոյ տոննապե-տը՝ իւր վերայ ծանրացած ծանր պա-տասխանատուութենէն ազատուելու համար, կամ գ'իթ թօթափելու հա-մար զոյն ուրիշին վերայ՝ եթէ հնար էր և իրաւ՝ իւր գործոց համարը կը բերէ հասարակաց տոնին :

Եւ այս է իսկ օրէնքը : Բայց միթէ՛ չկան մեր մէջ հա-մար «պարտեալ» գումարներ, և մեք կը յաւելու՞մք, անխորհուրդ՝ քմահաճ՝ շահագնէտ անձինք, որ խաւարին մէջ կուզեն աղբիլ, որ խաւարին մէջ մի-այն գիտեն գործել, որոց օրուան մըտ-մըտութեամբ ժողովրդեան անխոհ և ա-նքնտրող մասին ուխտանալով յայտ նմանեաց երեւելի ու մեծ ապրելու սը-նախառութիւնն է, որոց բաղձանաց լրումը՝ ժողովրդեան միջին դասէն կոյր վատահոլութիւն մ'եւ ազնուական կոյ-ուած կարգէն ալ համակրութիւն ձեռք բերել է, որոց ամեն գործն ամեն շա-հատակութիւն և անձնուիրութիւնք

առանց սուրբ նպատակի չեն կատա-րիր . . . :

Կարելի՛ բան է այդչափ քաջութիւն, այդչափ ժպտութիւն այդ աննշան ան-ցաւորէն, որ նախատանց և հայհո-յանաց տարափ կը անդայ երեսուն և հինգ քաղաք թղթակից ունեցող խմբ-բազրութեան վերայ պատճառանք թէ «յանձնառու կըլլայ իր օրագրին դռները բանալու դիմակաւոր հիւրի մը, և կուտայ անոր համարձակութիւն իր պատուհաններէն նախատանց կար-կուտ տեղալ աննշան անցաւորի մը վը-րայ պատճառանք թէ «չարաչար ա-հագին և մեծամեծ նախատող ժողո-«վըրդեան . . . հրապարակական յան-ցանք ընդդէմ սեղանին Աստուծոյ «մեղուցեալ . . . անարգող և արհա-«մարհող ժողովրդեան . . . թերահա-«ւատ՝ թափառական հանդիսատես « . . . » և ասոնց համար կը կարծես որ փողոյ խմբագրութիւնը բացած լի-նի իւր օրագրին էջերը «գիմակաւոր հիւրին», և այս է հաւատքդ, այս համոզումդ . եղուկ, որ քոյ այդ գը-տումդ, այդ դատումդ զքեզ կրկին և կրկին մեղադրանաց և արհամարհա-նաց կենթարկէ . առանց գիտնալու որ ո՛ւ հետ և ինչ բանի վերայ խօսե-լըդ, սանձարձակ լեզուաւ յախուռն կը յարձակիս և կը նախատես և կը հայհոյես ժողովրդեան օգտին նուիր-եալ խմբագրութիւն մի, կոչելով զնա նախատի՛չ ապիկար՝ հայմ՝ ողորմելի՛ մուրացկան շահասէր՝ խաւարին ար-ձագանք պատուամեծ համար խն-դացող՝ եւն, եւն :

Բայց ինչո՞ւ համար չը բանար փո-ղոյ խմբագրութիւնն իւր դռները «գի-մակաւոր հիւրին» որ փախչելով ցու-ցամարտութենէ ժողովրդեան իրաւանց ախոյեան կը կանգնէր յափշտակողաց դէմ . այդ դռնն խօսքերը, այդ բա-ռերը, զորս քաջքնով՝ աւելով ուսմ-կին աչքին կը ցուցնես, ո՛վ մեծդ և իմաստունդ ի ուսմիցս, ցուցնելու հա-մար անձդ յանիրաւի մեղադրեալ եւ քարկոծեալ, դոքա փրկարար արհա-մարհանք էին և եթ կարի իսկ ներո-ղամտութեամբ առացեալ ժողովրդա-կան իրաւանց բռնաբարչիդ . և ասոնց համար չէր որ խմբագրութիւնն իւր պատուհանը տարաւ հանեց «գիմակա-ւոր հիւրը» և տուաւ նորա ազատու-թիւն արդարութեան քարերը նետել՝ քարկոծելու համար ընկերական և ժո-ղովրդային իրաւանց դրժիշն ու կապ-տիչը :

Կուզե՛ս՝ եթէ արդէն չես գիտեր՝ թէ ինչ բանի համար փողոյ էջերը բացուեցան «գիմակաւոր հիւրին» առ-ջեւ . վասն զի՞

Փողոյ խմբագրութիւնն ի սկզբանէ անդր ժողովրդականութիւն ուխտած է, վասն զի՞ ժողովրդեան իրաւանց պաշտպանութիւնն իւր ամենէն մեծ ու նուիրական պարտաւորութիւնն է, վա-սն զի փող համագգային թերթ մ'է, և վասն զի՞

«Պ. Շիշմանեան ընդ իւր ատենա-պետութեամբ աշխատաւորեալ վերո-յիշեալ կանոնագիրն առանց երեսփո-խանական ժողովոյ վաւերացման՝ վար-չութեան յանձնեաց և գլուխ վարչու-թեան Արհիպապտիկ Պատրիարք զգործ մասնաժողովոյ՝ գործ երեսփոխանա-կան ժողովոյ համարեալ, յանդիման-թեան իւրում և ի միաժողովութիւն ժո-ղովրդեան զայն հաղորդեաց :»

Բաղադրական յանցանք մի չէ՞ մաս-նաժողով մի գործը՝ առանց երեսփո-խանական ժողովոյ վաւերացման՝ վար-

չութեան յանձնելով զայն գործադրել տալ կամենալը :

Եւ երբ ժողովուրդը՝ ի յասմամբ՝ կը բողոքէ այս անուր յանցանաց դէմ և օրինաւորութիւն կը խնդրէ՞

«Յայնժամ զայրացեալ Պ. Շիշման-եան գոչեաց, «արդարեւ յանցանելով յանցեաք, ո՛ր ժողովուրդ, զի զձեզ այ-սօր դատաւոր կարգեցաք :»

«Մոնչեաց ժողովուրդ և անդէն պատրիարք զալ իւր ամբարձեալ ի վե-րայ բարկացայտ ժողովրդեան, «վասն սիրոյ խուլ և համր և բանագորկ ե-ղէք, որդեակք իմ, և ես եղեց ընդ-ձեզ ընդ ամենեւեան» ասելով օրհնեաց և արձակեաց զժողովն :»

Մեք կը յիշեմք որ Շիշմանեան էֆէն-տի՛ Լուսաւորչական Հայոց Սահմանա-դրութեան օրինագիրքն անդիմա՛հ երի-տասարդներէ հեղինակեալ է բաւա-հրապարակին վերայ և Մասիսի միջո-ցաւ :

Այս ըսողը այն անձն է՝ որ Արեւե-լեան Հայոց երեսփոխանական ժողովոյն ատենապետութեան տիրանալով, սա-կաւաթիւ անդամներէ կազմալ մաս-նաժողով մի խմբագրութեան կանոնագիրն՝ որ սոսկ իբրեւ ծրագիր կրնայ նկատ-ուիլ՝ առանց գերագոյն հեղինակու-թեան տէր ժողովոյն վաւերացմանք բերելու՝ վարչութեան զխոյն կը յանձ-նէ ի գործադրութիւն . իբր թէ այդ մասնաժողովն օրհնագիր ժողով մ'ե-ղած լինել և լիազօր իշխանութիւն ու-նենար ամենայն ինչ տնօրինելու . իբր թէ ինք միակ իրաւագէտն ու փորձա-ռուն եղած լինել ազգին մէջ և իւր ե-զական փորձառութեամբ՝ մասնաժո-ղովին խմբագրեալ ծրագիրն երեսփո-խանական ժողովոյ վաւերացման տա-նելու հարկ տեսած չը լինէր, իբր թէ մի քանի անհատներու խորհրդով պատ-րաստուած կանոնագիրն վրդովեալ՝ յուզեալ՝ տառապեալ ժողովրդեան մի բաղդը տնօրինելու բաւական համա-րին օրինաւոր և կարելի եղած լինել . և՛մեք կը հարցնեմք, այն ատեն ինչ հարկ կը մնար երեսփոխանական ժողո-վոյն գոյութեանը :

Եւ ինչո՞ւ համար այս կէտերը լու-թեամբ կանցնի Շիշմանեան էֆէնտի և կը բաւականանայ ըսելով միայն թէ՛ «անստոյգ իր պատմութեան մէջ» և այդչափով կարելի՛ բան է ստեղծ կամ հերքել հրապարակեալ իրողութիւն մի, հնար է միթէ այս կերպիւ թօթափել ծանր պատասխանատուութիւն մը որ ծանրացած իւր վերայ կը ճգմէ զինքը . սուտ հանել իրողութիւն մ'առանց ճշմարիտ պատմելու, միթէ պերճա-խօսութիւնք բաւական են այդպիսի ձախորդ ձեռնարկութեան մի համար, և այն ալ հրապարակաւ և հասարակաց դատաստանին առջեւ :

Անշուշտ Շիշմանեան էֆէնտի սոսկ-մամբ ընթերցելով՝ լուծեալ անդիմա՛հ որոշեր է այն տողերը՝ զորս մեք նշա-նակեցինք և զորս իբրեւ անբաւելի յանցանք կը համարեմք իւր վերայ . յորոց ազատուելու միակ հնարն զա-նոնք սուտ հանել ու հերքելն էր, և այն ալ ինչպէս ըսինք՝ ճշմարիտ պատ-մելով կարելի էր միայն :

2 հոկտ. 1872
Ի վէջեր-խան

(Խմբագրութիւն փողոյ)

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԷԹԱ
ԿԱՐԱՊԵՏ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Գալթատա րէնձէ մովսէր բաղարձնա
Յ. 29 իսի խանութա